

PLOCK

Vetenskapliga priser år 2008

Varje år delas olika priser "för särskilda insatser inom vetenskapen" ut till vetenskapsmän och -kvinnor. Prisutdelningarna får vetenskapen att likna en enkelspårig process med klara synliga vinnare (och mindre synliga förlorare), som ofta inte motsvarar det faktiska förloppet – vilket kontroverser i år tydligt demonstrerade. Ändå kan priserna – om inte annat – ge en insikt i vad samhället ser som väsentliga vetenskapliga genombrott under de senaste åren. Detta är en kort presentation av de viktigaste priserna och pristagarna som utdelats under 2008.

Nobelpriset

VETENSKAPENS OSCAR ÄR förstas nobelpriset, som varje år delas ut i medicin, fysik, kemi och ekonomi. Prissumman är 10 miljoner svenska kronor.

Medicinpriset delades i år mellan **Harald zur Hausen**, som fick priset för sin upptäckt av att humant papillomavirus (HPV) kan orsaka livmoderhalscancer, och **Françoise Barré-Sinoussi** och **Luc Montagnier** för deras upptäckten av humant immunbristvirus, bättre känt som HIV, förstadiet till AIDS.

Prisutdelningen i denna kategori blev omtvistad, eftersom amerikanen **Robert Gallo**, som ofta fått hälften av äran för upptäckten av HIV, inte fick del i priset. Även om fransmännen ofta krediteras med upptäckten av HIV var denna upptäckt enligt kritikerna endast möjlig på grund av Gallos tidigare bidrag till forskningen på området. Vetenskapen är inte alltid så entydig som prisutdelningarna förutsätter.

Priset i fysik delades av amerikanen **Yoichiro Nambu**, född i Japan, för upptäckten av mekanismen för spontant symmetribrott inom den subatomära fysiken och **Makoto Kobayashi & Toshihide Maskawa** för upptäckten av ursprunget till det

symmetribrott som förutsäger att naturen måste ha minst tre familjer av kvarkar. Forskningen i symmetribrott i naturen var därmed populär, och kanske är det inte

överraskande samma fenomen som CERN undersöker med hjälp av den mycket omtalade nya partikelacceleratorn LHC.

Kemipriset delades mellan tre motta-

gare; **Osamu Shimomura**, **Martin Chalfie**, och **Roger Y. Tsien**, för upptäckten och utvecklingen av grönt fluorescerande protein, GFP. Proteinet extraherades ursprungligen från en manet, och GFP-proteinet kan hjälpa forskare inom en rad olika fält, till exempel att följa hur cancercellväxer växer och hur Alzheimers sjukdom breder ut sig i hjärnan, samt följa förlopp inom enskilda celler.

Priset i ekonomi, som delas ut av Svenska Riksbanken, gick till amerikanen **Paul Krugman** för hans analys av handelsmönster samt placeringen av ekonomisk aktivitet. Krugman är också känd för sina kolumner i *The New York Times* och bloggen, i vilka han analyserar det ekonomiska världsläget och där han bland annat har kritiserat Bush-regeringens ekonomiska politik.

De prestigefyllda priserna delades huvudsakligen mellan Japan och USA, även om USA missade priset i medicin, som gick till två fransmän och en tysk. Som kompensation fick Europa båda litteraturpriset och fredspriset.

Läs mera på Nobelstiftelsens officiella sida:

<http://nobelprize.org/>

The Millennium Technology Prize

DET ÄR INTE bara svenskarna som är generösa med vetenskapspriser, andra länder utdelar också stora internationella priser – och inte på grund av avundsjuka.

Nokialandet Finlands eget bidrag till prisutdelningsvärlden utdelas föga överraskande för teknologiska innovationer, och årets vinnare var **Robert Langer** för hans uppfinnande och utvecklande av biomaterial som möjliggör kontrollerad läkemedelsdosering och vävnadsregenerering. Langer har ett labb på det högt rankade universitetet MIT i USA, Massachusetts Institute of Technology.

Millenniepriset, som mottas ur Finlands sittande presidents hand, rörer inte på långt när samma uppskattning inom vetenskapen som Nobelpriset, men det första priset utdelades också först 2004 (till **Tim Berners-Lee** som "uppfann" Internet). Påståendet "At the one million euro level the Millennium Technology Prize ranks as one of the world's most prestigious awards" får en att tro att prisets utdelare anser att vetenskaplig prestige mäts i måttet euro och cent.

Läs mera om priset:

<http://www.millenniumprize.fi/>

Robert Langer

This Ig Nobel Prize is awarded in the year 2008 to an Ig Nobel Prize winner, in recognition of the Ig Nobel Prize winner's Ig Nobel Prize winning achievement.

Ig Nobel

Dorian Raymer vann Ig Nobel-priset i fysik för att matematiskt bevisa att rep, hår och liknande tenderar att knyta ihop sig ju längre det blir.

Ig Nobel-priset i kemi blev också delat, en del gick till **Sheree Umpierre**, **Joseph Hill**, och **Deborah Anderson** för upptäckten att Coca Cola är ett spermiedödande medel, och andra delen gick till **Y. Hong**, **C.C. Shieh**, **P.Wu** och **B.N. Chiang** för deras motbevis mot detta.

I medicin blev **Dan Ariely** belönad för att påvisa att dyrare placebomedicin är mera effektiv än billig placebomedicin.

Priset i ekonomi gick till **Geoffrey Miller** för den banbrytande upptäckten att erotiska dansöser får större dricks när de har ägglossning.

Inom arkeologi blev **Astolfo Mello Araujo** belönad för att mäta hur mycket ett bälddjur kan förstöra en arkeologisk utgrävning.

Och inom kognitiv neurovetenskap fick **Toshiyuki Nakagaki** priset för att upptäcka att enkla organismer kan lösa pussel.

Vetenskapens vägar är ibland outgrundliga...

Läs mera om Ig Nobel-priserna:
<http://improbable.com/ig/winners/>

Rolf Schock-priset

NOBELPRISERNA ÄR INTE de enda vetenskapliga priserna. Det finns andra priser för att kompensera de många olika vetenskapsgrenar som nobelpris inte utdelas för. Ett av de kända alternativen är Rolf Schockpriset, som också utdelas av de generösa svenskarna. **Rolf Schock** uttryckte i sitt testamente att Vetenskapsakademien skall utse en pristagare i logik och filosofi och en i matematik, att Akademien för de fria konsterna skall utse en pristagare i en av de visuella konsterna och att Musikaliska akademien skall utse en pristagare i en av de musikaliska konsterna. Priserna utdelas vart tredje år.

Thomas Nagel fick Schock-priset i logik och filosofi för sitt bidrag till medvetandefilosofin, epistemologin, metafysiken och den politiska filosofin. Ett genomgående tema för Nagel har varit spänningen mellan subjektiva och objektiva perspektiv.

Nagel argumenterar också för att man inte kan reducera våra upplevelser till neurologiska processer eller beteendedispositioner. Han är aktiv vid New York University, USA.

Ungraren **Endre Szemerédi** fick priset i matematik för sitt arbete (från 1975) om aritmetiska följder i delmängder av heltalen. Han bevisade här en äldre matematisk förmodan, att om en mängd av heltal har positiv täthet så innehåller den godtyckligt långa aritmetiska följder. Detta är i dag känt som Szemerédis teorem. Szemerédi är aktiv vid Rutgers University, New Jersey, USA.

Gidon Kremer fick priset i de musikaliska konsterna medan priset i kategorin de visuella konsterna gick till **Mona Hatoum**.

Läs mera om Schockpriserna:
http://www.kva.se/KVA_Root/swel/_press/detail.asp?NewsId=1060

VETENSKAPEN ÄR INTE alltid seriös, eller åtminstone inte dess resultat. Sist, men absolut inte minst, har föreningen för osannolik forskning utdelat sina Ig Nobel-pris till forskning som först får folk att skratta, sen att tänka.

Årets vinnare inkluderar näringslärans **Massimiliano Zampini** och **Charles Spence**, som fick priset för att påvisa att potatischips smakar bättre när de låter bättre.

Inom biologi fick **Marie-Christine Cadiergues** och **Christel Joubert** priset för att påvisa att loppor som lever på hundar hoppar högre än loppor som lever på katter.

Obs! Föreningens tidskrift 'The Annals of Improbable Research' är nu, helt enligt Ikaros' rekommendationer, Open Access och finns tillgänglig på deras hemsida. (Tack till Google för ovärderlig hjälp i sammanställningen av denna lista.)

Henrik Serup Christensen
doktorand i statskunskap
vid Åbo Akademi

